

A posta és kereskedelmi utak első „törzskönyve” (Tenczer Károly útkimutatása 1848-ból)

Jancsó Árpád

Temes megyei Út- és Hídépítő Vállalat, Temesvár

Egy helyes útfejlesztési, útkarbantartási politikát csak a meglévő utak pontos ismerete alapján lehet kidolgozni. Ezért (is) készítettek el 1848-ban az ország területén található posta és kereskedelmi utak térképét és gyűjtöttek össze minden fontos adatot a meglévő utakról. Az utak részletes leírása, melyet Tenczer Károly állított össze a vármegyéktől kapott adatok alapján („Bevégeztetett Budán, 1848^{ik} évi Junius hó 23 dikán”) a Magyar Országos Levéltárban maradt fenn. A szerző egy sor adatot rögzít, úgyhogy bátran tekinthetjük e kimutatást, melynek címe „ALAKPÉLDÁNYA az N.N. Vármegyében, kerület vagy városban létező posta és kereskedési útról való kiegészítő táblának mellékletül az ahoz tartozó út térképéhez”, akár egy úttörzskönyvnek is. Tenczer Károly kilenc rovatban foglalja össze az utakról összegyűjtött információkat. Ezek a következők:

I. Rovat Megnevezése a’ posta vagy kereskedési útnak, minden helységek posta, kereskedési vagy vám állomások előszámolásával melyeket az érint. Itt még előszámolandó hol léteznek az országos és hetivásárok? mely nevezeteseb kereskedési czikkel? és mely korszakban nem különben minő kereskedési tekintetben figyelemre méltó egyik vagy másik helység? és végre mely mellék utak által van az valamely város vagy szomszéd mezővárossal kereskedési egybeköttetésben?

II. Rovat Az egyik helységtől a’ másigig való távolság ölek szerint, különösen pedig az egyik főhelytől vagy vámhivataltól összes távolság a’ másigig szintén ölek vagy 4000 ölnyi mértföldek szerint; mi kitünő nagyobb számokkal és betűkkel kijelölendő.”.

E rovat fejléce:

Utak távolsága	Valóságos mű ut		Készületlen. vagy készítés alatt levő út	
	egyenkint	összesen	egyenkint	összesen
	folyó ölek			

“III. Rovat Valljon és mennyiben van az út alapjából töltött útképen vagy is műértőleg elkészítve? vagy csak kavicsolva? és a’ természetes földszin sziklás é? vagy egyéb alkatu é?

IV. Rovat A’ folyamok csatornák vagy kisebb vizek kő vagy fa hidak révek, és kompok leírása, melyeket az út érint tekintettel a közönséges elemi

eseményekre, és az azokkal összekötött járás, kelési akadályokra; valamint az azok elhárítására való eszközökre és javaslatokra.

V. Rovat Egyéb földszini arányok, hol az út lapályos vizenyős vagy hegyes? mely helyeken kívánnak e földszini akadályok segéd előfogatot? és milyen arányban van ez a’ közönséges előfogathoz vagy ennek megterheltetéséhez? milly hosszú azon útvonallal mellyen segédelőfogathoz használtatik? fizettetik, és menyit érte járó szabályszerű bér? Továbbá jelentékenyebb hegyhátakat kivéve millyen teher rakatik közönségesen egy lóra.

VI. Rovat Melly idő vagy hány nap alatt járhatni meg szokásképen terhes szekerekkel az út hosszát?

VII. Rovat Melly helyeken kell út, komp, híd, kövezet vagy helyiilletékeket, s tartozásokat fizetni? és minő magasra számíthatok ezek általjában az egész úton mázsánként, és így a’ mázsánkénti vitelbér millyen magasra rüg általjában?

VIII. Rovat Milly akadályokkal kelletik meg küzdeni az úton lévő forgalomnak? millyen intézetek léteznek ennek előmozdítására, és minő állapotban vannak ezek? S mi volna eziránt még főképen kívánatos?

IX Rovat Egyéb jegyzetek, hová mind az tartozik, mi a’ kereskedés statistikai tekintetben még ezen kívül figyelemre méltó”.

Következnek az utak leírásai. A továbbiakban a Bánság területén áthaladó utak bemutatásait közlöm.

“VI. Buda-Szebeni főposta és kereskedelmi út Temesváron által

Torontál vmegyében

I. E’ Vármegyében az út a’ Tisza bal partján kezdődik Kis vagy Török Kanisán, Feketetón, Mokrin, Komlóson Grabácson Csatádon, Técsen át Torontál, és Temes Vmegyék közhatárára tér. Mokrin Komlós Csatád Pósta állomásokkal birnak. Komlós és Csatád mezővárosokban évenkint 3 hetenkint 1 vásár tartatik. Nagy Becskerek a’ vmegye széke és Mosony mezőváros után leginkább kereskedik szemes étellel.

II. A’ Tisza partjától Csernabara közepéig 8660 Innét Mokrin póstáig 6250 Ettől a Komlósi póstáig 8300 Innét a’ Grabáci templomig 4810 Ettől a’ Csatádi templomig 2340 Innét a’ Tétsei templomig 3690 Ettől Vmegye’ határáig 3440 összes hossza 37490 vagy is közel 9 1/2 mértföld.

III. Ezen út hossza kivéve néhány töltéseket maga' természetes állapotában vagy, alapja többnyire fekete föld néhol agyagos homok, mellyen eső időben a' járás kelés csak nem feneketlen.

IV. Itten egy kő és 7 fahid vagy hosszáságuk 8^{ul} 40 ölig változik.

V. Ezen út vonal őszi és téli időkben csak nem járhatatlan; száraz nyári időben egy vonó marhára 5 mázsa számíttatik.

VI. Ez út a' terhes szekér jó időben 1 1/2 nap alatt megjárja; ellenben 3 napig is megtart rossz időben.

VII. Vám csak az átjárásnál a Tiszán fizettetik.

VIII. Ezen út rendszeres elkészítését az anyag hiánya és más ezen utat károsító folyóvizek hátráltatják.

IX. Ezen út jó karban tartásával a posta járás vagy megkönnyülve de kereskedelmi tekintetben különös figyelmet nem érdemel, minthogy nélkülözhetővé tétetik a' Bega csatorna által.

Temes Vmegyében

I. Torontál Vmegyéből jöven, az út Kis Becskerek, Temesvár, Remete, Jeszvin, Rékás, Sustra, Nagy Topolovecz, Kissetó és Bellincz nevű helyeken át Temes és Krassó Vmegyék közhatárára vezet, Kis Becskerek, Temesvár, Rékás, és Kissetó posta állomással birnak. Temesvár sz. kir. város évenként 4, hetenkint pedig 1 vásárt tart. Itt vagy a Vmegye széke a' kir. Kincstári Selyemgyár, a' k. Kamarai Igazgatóság, a Cs. k. Katonai parancsnokság s más egyéb intézetek; híres a Gabona 's egyszerűs mind sertésekkel való kereskedéséről. A' VI. pósta út szerint ennek hossza Temesvárig vagy 25.809 (műértőleg kiépített) és 133.222 (kiépítetlen), összesen 161.031 öl vagy is 40 1/4 mérföld.

II. Torontál Vmegye szélétől Kis Becskerekig 2870, Innét Temesvárig 8920 Innét Remetéig 5890 Innét Jeszvinig 3620 Innét Rékasig 1850 Innét Sustráig 3215 Innét Topoloveczig 1780 Innét Kissetóig 5350 Innét Bellinczig 1800 Innét a Vmegye széléig 795 összesen 36 090 vagy is 9 mértföld.

III. Ezen út Torontál Vmegye szélétől meg van kavicsolva Temesvárig és innen egész a vármegye széléig rendszeresen kő alappal elkészítve és megkavicsolva. Alapja többnyire fekete föld.

IV. Ezen útvonalban 46 kő és 2 fa híd vagy.

V. A terhes szekér előfogatot sehol sem használ.

VI. 12 1/2 óra alatt a' terhes szekér ezen utat megteheti.

VII. Tiszán lévő réven és Temesvárnál vám fizettetik.

VIII. Ezen rovatot illetőleg adat nincsen.

IX. A Temesvári vásárookra nézve megjegyzendő, hogy ezek a' városon kívül tartatnak.

Krassó vármegye.

I. Ezen út Temes Vármegye szélét elhagyván Krassó Vmegye határába vonul, Kis Kostélyen, Oláh Lugoson, Bozsuron, Bazsiesten, Facseten, Kossován át Krassó Vmegye és Erdélybe Kolozsvárnak veszi irányát. Lugos mező város évenként 4 hetenkint pedig 1 vásárt tart, továbbá kereskedik főleg gabonával, gyapjuval, és egyéb mindenféle árucikkkel. Itt van a' megye széke is. Facset sz. kincstári mező város évenként 8 vásárt tart itt nevezetes kereskedés üzetik mindennemű természetvényekkel és fával.

II. Temes vármegye szélétől Lugosig 6346 Innét Bozsurig 10780 Ettől Facsetig 6655 Innét Kossováig 5693 Ettől Erdély ország határáig 4080 az összes út hossza 33,554 vagy is 8 3/8 mérföld. lesz tehát a VI számú fő posta útnak összes hossza az ország határáig 83663 (műértőleg kiépített) és 135,222 (kiépítetlen) vagy is 218,885 öl az az közel 54 3/4 mérföld..

III. Ezen út nagyobb részen rendszeresen van elkészítve a' többi pedig csak megkavicsolva vagy.

IV. Ezen út mentében 9 fa és 25 kőhid találtatik.

V. Ezen út vonal némely hegyeket kivéve egyenes, és csak a' Kossova, és a' megye határa között lévő hegyen használtatik előfogot.

VI. A terhes szekér ezen utat 2 nap alatt megteheti.

VII. Vám nem fizettetik e vonalon.

VIII. A' kavicscsolás szüntelen történik, és minden évben 1000 koczkáol bányakő és ugyanannyi kis kő készítettik és a' megkivántató helyekre vitetik.

IX. Ezen út össze köti Magyar országot Erdélyel Olah és Moldva országokkal és ezen szállítatnak az Austriai örökös tartományokból mindenféle áruczikket a' fenn nevezett országokba ennél fogva különös figyelmet érdemel."

VII. Buda-Temesvári fő posta és kereskedelmi út

I. Ezen út Arad Vmegyét elhagyván új-Arad, Szegenthon, Vinga, Orczidorf nevű helyeken át Temesvárra vezet. Vinga szabadalmas m. város tart hetenkint 1 évenként pedig 3 orsz: vásárt nevezetes mindennemű gabona természetéről és marha tenyésztéséről. Orczidorf posta állomással bir. új Arad m. város évenként 4 hetenként pedig 1 vásárt tart. Temesvár szab. k. város mellyről már fenebb a' VI számú fő posta útnál tétetett említés.

II. A' Maros vizén létező hid közepétől, hol ezen út eredetét veszi, új Aradig 1010. Ettől Orczidorfig 11800. Innét Temesvárig 12710 az az összesen 25520 vont öl vagyis 6 3/8 mértföld. Ezek szerint a' VII. számú fő posta út összes hossza 29657 (valóságos műút) és 140849 (kiépítetlen) út, vagyis 170506 vont öl az az 42 5/8 mértföld.

Belgrádot Temes Vmegyével öszve köti.

Oláh-Illyr határ ezred.

Az Oláh-Illyr ezredről e rovatokat (I-IX) illető adatok nincsenek.

II. Ide tudván a Temes megyei út részét az egész út hossza a posta állomások távolsága szerint teszen 44000 (valóságos műút és) 12000 (készületlen) vagy is 56000 vont ölet az az 14 mértföldet.

XXVI.^I Dettáról Páncsovaig vezető posta-út

Temes, Torontál Vmegye és a Németh Bánsági ezred.

Sem Temes Vármegye hol a térkép szerint ezen út hossza közel 2500 (öl kiépítetlen) sem Torontál megye részéről hol az út hossza 7000 (öl kiépítetlen) e rovatokat illető adatok nem közöltettek hihetőleg azért mivel ezen út legtöbbet a' szomszéd Német Bánsági ezreden vonul keresztül mellyről adatok nincsenek. Mindamellert megemlítendő hogy a posta állomások ugymint Márgita, Alibunár, Neudorf és Pancsova közötti távolságok szerint az egész út hossza vagy 40,000 vont öl, azaz 10 mértföld.

XXVI.^{III} Verseczről Dognácskaig vezető mellékes posta út

Temes

I Ezen út a XXVI. Számu mellék posta útból kiszakadván és Verseczen kezdődvén posta állomással biró Kudriczon, és Markovecz nevű helyeken átvonulván Krassó vmegyébe tér. Kudricz tart évenként 2, hetenkint pedig 1 vásárt.

II. Versecztől Kudriczig 7000 Innét Markoveczig 1500 Ettől a Vmegye széleig 4050 összesen 12550 vagy is bőven 3 1/8 mértföld.

III. A kérdéses út Kudriczig homokos, és kövecses volta miatt minden időszakban könnyen járható, innét pedig Krassó vmegye széléig agyagos lévén eszések alkalmával igen bajos, rajta a' járás kelés.

IV. A vonalon 5 fa és 11 köhíd vagyon.

V. Ezen út fekvésére nézve hol egyenes, hol hegyes: Egy lóra 5 mázsa teher számíthatik. Hegyes és völgyes helyeken jó időben pedig csak 2 mázsa számíthatik 1 lóra előfogat nélkül.

VI. A terhes szekerek e vmegyei út hosszát nyáron 6, télen pedig 12-13 óra alatt járhatják meg.

VII. E vonalon vám nem fizetetik.

VIII. IX. nem közöltetett.

Krassó

I. A kérdéses út Temes Vmegye határát elhagyván, Krassó Vármegyébe tér, Kakova Grenovác, Oláh Oravicza, Rakittova a Kis Tikván és Székács nevű helyeken át Dognácskára vezet. Kákova, Oravicza, Székács és Dognácska posta állomásnak Oravicza mezőváros tart évenként 2 vásárt. Köszen,

bányaival igen nevezetes, nem különben Dognácska is mezőváros, hol szinte mint Oraviczán bánya hivatal van.

II. Temes vmegye szélétől Kakováig 1530 Innét Grenovácig 2265 Ettől Oláh-Oraviczáig 4935 Innét Bánya-Oraviczáig 980 Ettől Rakittováig 3080 Innét Kis Tikvánig 0,711 Ettől Székácsig 3,138 Innét Dognácskaig 12790 (öl műút) 14949 (öl kiépítetlen) vagy is 27739 f. öl az az közel 7 mérföld. Ennélfogva az egész út hossza az az 40,289 vont öl vagy is 10.32 mértföld.

III. A szóban lévő út Oraviczáig műértőleg el van készítve, innét Rakittováig kövecses, a' többi természetes állapotú.

IV. E vonalon több kö és fa hid vagyon, mellyek közül a Karas vizén lévő 4 boltozatu 24 öl hosszú és Illisava patakon létező köhíd 3 boltozatu, 12 öl hosszú köhidak nevezetesek.

V. E vonal részint hegyes, és dombos, részint pedig egyenes.

VI. E vármegyei út hosszát 1 ¼ nap alatt a' terhes szekerek megjárják.

VII. E vonalon vám nem szedetik.

VIII. Az utak jó karban tartására nézve semmi rendkívüli akadály nincsen.

IX. A kérdéses póstaút egyben mind kereskedelmi útul szolgál Oravicza és Versecz között.

XXVI.^{IV} Oraviczáról Bánya-Szászkaig vezető mellék' posta út

I. A szóban levő út a XXVI.^{III} Számu mellék posta útból kiszakadván Oraviczán veszi eredetét, Oláh Csiklován és Szlatinán keresztül Szászka Bányára városába vezet, hol 2 országos vásár tartatik. A fenn nevezett helyekről bővebb adatok hiányoznak.

II. Oraviczától Szlatináig 8200 Ettől Bánya Szászkaig 3070 összesen 11270 f. öl vagyis 2 26/32 mértföld.

III. A kérdéses út Oraviczától Szlatináig csak közönséges szekérút, innét pedig Bánya Szászkaig műértőleg el van készítve.

IV. E vonalon 7 köhíd és 3 fa hid vagyon; az utóbbiak közül Nera folyón át vezető 40 öles fa hid megemlítést érdemel.

V. Ezen út folyamata felváltva egyenes és dombos; egyéb adat hiányzik.

VI. Ezen út vonalát 3-6 óra alatt megjárhatni.

VII. E vonalon sehol sem követeltetik vám.

VIII. A szóban levő út elkészítését annak kősziklás részei nehezítik.

IX. Ezen útról semmi különös észrevétel nincsen.

XXVII. Lugosul Orsovára vezető mellék posta út

Krassó

I. A kérdéses út a VI. számú főposta útból kitérvén Oláh-Lugoson a posta háznál kezdődik, Német-Lugos, Lugoshely, Szakul, Kavarán, Proszoka és Zsuppa nevű helyeken átvonulván a második Báni ezred határába át tér, hol legelő is Karánsebes Mezővárost éri Szakul posta-állomásos mezőváros tart hetenkint 1, évenként pedig két országos vásárt. Lugos mezőváros leírását lásd a VI. számú fő posta-utnál.

II. Az Olah-Lugosi posta háztól Szakulig 11300, Innét Zsuppáig 8245, Ettől Vmegye széléig 745. összesen 20290 vagyis valamivel több 5 mérföldnél.

III. E kérdéses ut egész hosszában műértőleg el van készítve. A földje jó termő fekete föld, hol pedig agyagos.

IV. E vonalon több kő és fahíd található, az előbbiek közül Szudriás patakon levő 10 öl hosszú 2 boltozatu és Styuka patakon létező 8 öles kőhid nevezetes az utóbbiak legnagyobbika Temes vizén fennálló 55 öl hosszú igás fahíd.

V. A szóban forgó út fekvése legtöbnyire sík.

VI. E vármegyei út hossza egy nap alatt megjárható.

VII. Lugoson a' Temes vizén levő hidnál egy vonó marhától 3 váltó kr fizetetik.

VIII. A szoban levő utra nézve semmi akadály nincsen.

XIX. Ezen út Oláh, Szerb és Magyar Országokat kereskedelmi tekintetben összekötve nagy figyelmet érdemel.

II^{dik} Báni ezred.

I. Ezen Ezred részéről adatok nincsenek.

II. Lugostól Orsováig az út hossza 68000 vont öl vagy is 17 mértföld, mindazonáltal a pósta állomások' távolsága szerint e Bán ezredre 47710 vagyis 11 30/32 mérföld.

XXX. Monostortul Lippáig vezető mellékes posta út

Temes

I. A kérdéses út kiszakadván a VII. számú főposta utból Monostoron (Orczydorf) kezdődik Szécsen Féregyház Fűskuton Allios, és újfalu nevű helyeken át vonulván, Lippára vezet, Allios, és Lippa posta állomással birnak. Lippa Mezőváros Németh Rácz és Oláh lakosai különféle mesterségeken kívül szőlő mivélést is gyakorolnak; tart 4 országos vásárt.

II. Orczydorftul Alliosig a' térkép szerint 13000. Innét Újfaluiig 6250. Ettől Lippáig 3300 összesen 9550 (öl műértőleg kiépített) 13000 (öl kiépítetlen) az az 22550 öl vagy is 5 5/8 mérföld.

III. Monostortul Alliosig ezen utra nézve nincsen adat; innét pedig Lippáig sárga agyagu (u)talappal bir; mely kavicsal meghordva, és minden év szakaszban jó karban tartatik.

IV. Alliosul Lippáig több csekély figyelmű kő híd található.

V. Monostortul Alliosig az ut emeltebb hátakon vezet el leginkább s közbe-közbe völgyek által hasított. Alliosul Lippáig a' kérdéses út fekvése sík. Egy lóra 4 mázsa számolható.

VI. Alliosul Lippáig a' terhes szekér 2 óra alatt elmehet.

VII. Alliosul Lippáig nem szedetik vám.

VIII. Alliosul Lippáig ezen utra nézve semmi akadály nincsen.

IX. Nem közöltetett.

LXVIII. Debreczenből Aradig és Temesváron át Fehér Templomig vezető kereskedelmi út

Temes

I. A kérdésben forgó út Temesvárig a VII. számú, innét pedig a vmegye széléig a XXVI. számú posta utakon vezet.

II. E megyei ut új Aradtól Temesvárig 25520 Innét pedig Fejér Egyházig 56000 összesen 81520 vagy is 20 3/4 mérföld bőven.

Es így az egész ut hossza 176913 vont öl vagy is közel 44 1/4 mérföld.4

III.-IX. E rovatokra nézve L. a VII. és XXVI. számú utakat.

LXXIII. Temesvárról N. Becskerekre és Pétervárra vez. ker. út

Temes

I. A szoban levő út a VI^{ik} számú főposta uton fekvő Temesvár városában eredvén, a XXVI számú mellék posta uton Saaghig elvezet, és innét a megye szélére tér.

II. Temesvártól Saaghig 6560 (valóságos műút) Innét a vmegye széléig 4.200 (készületlen) összesen 10760 vont öl vagy is 2 22/32 mérföld.

III. Ezen ut Saaghig műértőleg van elkészítve, ezentul pedig csak a természetes földön vonul.

IV., V., VI., VII., VIII., IX. Nincs mit érinteni.

Torontál

I. Itt legelőször Uj Pécsét éri el, honnan Párdán helységen átvonulván Nagy Becskerekre vezet. Uj Pécs mv. tart évenként 3 orsz. vásárt. Nagy Becskerek lásd a XXIII¹ számú mellék posta utat.

II. A vmegye szélétől Uj Pécsig 3.120 Ettől a Párdáni templomig 11.180 oldal 14.300 Áttétel 14.300 Innét Becskerekig 19.975 Becskerektől az ugynevezett zablyai révig a térkép szerint vagy 9.000. összesen 43.278 (készületlen) vagy is 10 26/33 mérföld.

III. Párdányig töltésképen fel van hányva, a többi része pedig a természetre hagyva. A földje fekete és szikes.

IV. Nem közöltetett.

V. A Bega, Temes és Tisza vizek kiáradása következtében csak nyáron járható, és ekkor egy lóra 4 mázsa teher rakatik.

VI. Nyáron 1 ½ télen pedig 3 nap alatt megjárható.

VII. Becskereken egy üres szekér elébe fogott lóért 3 kr, terhes szekérbe fogottért pedig 6 kr. v. cs (?) szedetik vámul.

VIII. A Bege Temes és Tisza folyók áradásai nagy akadályul szolgálnak.

IX. Csak mellékes kereskedelmi utnak tekinthető.

LXXIV. Temesvárról Szegedre vezető kereskedelmi út

Temes vármegye

I. Ezen út Kis Becskerekig a VI. számú fő posta uton vonul, innen pedig Billiet felé a megye határára viszen. Lásd a VI. utat melly szerint ez Kisbecskerekig 8920 (öl) hosszú Innét a megye széléig 2200 (öl) és így összesen 11120 vont öl az az 2 ¾ mérföld bőven.

Torontál Vármegye

I. A megye határáról vonul Bilet és N. Sz. Miklós mezővárosokon továbbá Zombor Deszk és Szöreg helységeken át a Tisza bal partjái, hol a Tiszán átkelven Szegedre viszen. Billiet mezőváros 3 orsz. és 1 rendes heti vásárral N. Sz. Miklós mv az Aranka vize mellett. Nevezetes sok szarvasmarha sertés, ló, és juhtenyésztésről.

II. Temes megye határáról Billietig 2500 Innen N. Sz. Miklósig 18374 a Tiszáig 24408 összesen 45282 vagyis 11 10/32 mérföld. Lesz tehát az egész út hossza 56 402 vont öl, vagy is 14 1/8 mérf.

III. Tiszaparttól N. Sz. Miklósig töltésképen felhánt földből elkészítve, többi része természetre hagyva. Fekete termő földön néhol szikesen vezet.

IV. Ezen utvonalon van a Maros árjain összesen 32 híd, ezek közt 8 kö 6-30 öl hosszú, és 24 fahíd 6-9-15 és 190 öl hosszúak, melly a felépült töltés következtében többnyire száraz ereken vezetnek.

V. Ezen ut N. Sz. Miklósig lapályos helyeken vezetvén, esős időben majdnem járhatatlan. Száraz időben egy lóra 4 mázsa számítatik rossz utban üres szekeret sem bír el.

VI. Nyáron jó utban 1 ½ roszbán 3 nap kivántatik.

VII. Vám sehol sem szedetik.

VIII. Akadály a ezen út elkészítésének az anyagok hiánya mellyek azonban Arad Vmegyéből a Maroson nem költséggel leszállithatók volnának.

IX. Kereskedési tekintetben igen nevezetes, mivel ezen nagy a közlekedés Erdélyel Pestel és a felső megyékel.

LXXV Temesvárról Makón át Vásárhelyre vezető kereskedelmi út

Temes Vármegyében

I. Temesvártól Kis Becskerekig és a megye határáig L. a LXXIV. sz. kereskedelmi utat .

II. Ennek összes hossza hossza 11120 vont öl vagy is 2 ¾ mérföld bőven.

Torontál Vármegyében

I. E megye határáról N. Sz. Miklósig a LXXIV úton vonul, innen pedig Csanád megye határához vezet.

II. Temes megye határáról N. Sz. Miklósig 20874 N. Sz. Miklostól a Maros partjái, mint a vmegye határáig 4640 öszvesen 25514 vagy is 6 3/8 mérföld.

III. Ezen ut N. Sz. Miklostól a Csanád megyei határig részint homokos részint fekete földön természeti állapotjában vonul.

IV. összesen 4 köhid találtatik ezen uton mellyek közül egy sem érdemel említést.

V. Mindenütt lapályon vonulván egy marhára 4-5 mázsa rakatik.

VI. Jó időben 8, roszbán 12 óra kivántatik Sz. Miklostól a Csanádi határig.

VII. Vám nem fizettetik.

VIII. Akadály az anyagok hiánya.

IX. Anyiból említést érdemel, mert Csanád megyét a Bánsággal és a végörvidékkel összeköti.

(...) A csanádi révnél fizetetik egy marhától 3 váltó kr.”.

LXXVI. Temesvárról Lippára és innét Erdélybe vezető kereskedelmi út

Temes

I Ezen út Temesváron kezdődik s Bruckenuau Zsadány helységeken Alios posta állomásig vezetve. Itt a XXX. Számú mellék posta útba szakad, mellyen Lippára vezet.

II. Temesvártól Bruckenuaug 9480 Innen Blumenthalig 7270 Innen Aliosig a posta uttali összejövetelig 3010 Aliostól Lippáig 9550 összesen 12560 (öl kiépített és) 16750 (öl kiépítetlen) az az 29310 vont öl vagy 7 10/32 mérföld bőven.

III. Temesvártól Blumenthalig részint el van készítve, részint készületben. Blumenthaltól Lippáig kész s kövecsesel meghordott.

IV. összesen 17 kő és 22 fa hid találtatik Lippáig mellyek közül egy sem nevezetes.

V. Temesvártól Bruckenuaug sik földön vezet, innen pedig Aliosig középszerű dombokon s völgyeken, Aliostól Lippáig a Maros völgyön síknak tekinthető. Egy lóra 4 mázsa számítható.

VI. Lippáig nyáron 9, télen pedig 13-14 óra alatt megjárható.

VII. Vám nem szedetik sehol.

VIII. Anyagok távolléte akadályozza ezen út elkészítését.

IX. Ezen úton ménesi borokkal üzetik kereskedés.

LXXVII. Temesvárról Ol. Boksányon át Oraviczára v. k. u.

Temes

I. Temesvárról kiindulván Szebely posta állomásig a XXVI. számú utat használtatik, honnét balra kitérvén az út, Sipped és Rittberg helységeken keresztül a megye szélére vezet.

II. Egyéb adatok nem közöltetvén a megye térképe szerint Temesvártól Zsebelyig 6560 (öl műút és) 5500 (öl kiépítetlen út) Innét Sippedig 10000 Innét Rittbergig 4800 Innét a megye széléig 8800 összesen 6560 (öl kiépített) 29100 (öl kiépítetlen) az az 35660 vont öl vagyis 8 29/32 mérföld.

III, IV, V, VI, VII, IX. Egyéb adatok nem közöltettek.

Krassó

I. Temes megyéből átjövén Zsidovin át Oláh Boksánba vezet. Innét Binis és Doklin helységeken keresztül Kákova posta állomásig, innen pedig a XXVI^{III} számú posta úton Oraviczára.

II. Temes megye szélétől Zsidovin helységig 1700 Zsidovintól Ol. Boksányig 5000 Innét Kákováig 19070 Innét Ol. Oraviczáig 7200 Innét Bánya Oraviczai postaházig 980 összesen 13180 (kiépített és) 20770 (kiépítetlen) az az 33950 vont öl vagy igen közel 8 ½ mérföld. A fentiek szerint lesz az egész út hossza 69610 vont öl vagy is 17 13/32 mérföld.

III. Ezen út a megye határától Kákováig részint kövecscsel be van hordva, részint természetre hagyva. Kákovától Oraviczáig vezető kereskedelmi és posta út műértőleg el van készítve. A határtól Boksányig talajja termőföld.

IV. E vonalon Kákováig van 10 fa és 7 kő hid mellyek közül a Zsidova helységnél levő malom csatornán 11⁰ hosszú fa és ugyan ott a Berzaván át vezető 12 öles kőhid nevezetesebbek. Kákovától Oraviczáig L. a XXVI^{III} számú posta utat.

V. A megye határától Ol. Boksányig sík földön innen Kákováig hegyen völgyön: Kákovától Oraviczáig ismét sík földön vonul. nagyobb emelkedésű hegyek Doklin és Szurduk közt vannak két helyen hol hihetőleg előfogat használtatik.

VI. A határtól Boksányig 3-4 óra Innen Oraviczáig 1-1/2 nap alatt megjárható.

VII. Vám sehol sem fizetetik.

VIII. E vonalon Boksányig Berzavából elhordatik a szükséges kavics innen Oraviczáig el nem készült rész elkészítésének az anyagok távolléte akadályozza szolgát.

IX. Nagy közlekedés van Oravicza Boksán és Temesvár közt ezen az úton.

LXXVIII. Temesvárról Csákován át Verseczre vezető ker. út

Temes

I. Ezen út Temesvárott veszi kezdetét, innen Csákova m. városon át Dentára, hol a XXVI számú mellék posta uttal egyesül, vezetvén Verseczre vonul.

Csákova közalapítványi javakhoz tartozó m. város, mellynek oláh lakosai baromtenyésztést üznek. Tart 5 országos vásárt.

II. Temesvártól Csákováig 11900 Innen Dentáig 7275 Innen a posta úton Verseczig 15100 összesen 15100 (öl kiépített) 19175 (öl kiépítetlen) az az 34275 vont öl vagy is 8 18/32 mérföld.

III. Ezen út Temesvártól Csákováig csak kevés helyen van elkészítve, innen Dentáig pedig egészen természetre hagyva. Dentától Verseczig nagyobb része kész.

IV. Ezen út Temes folyónak két ága, ugymint Berzava és Morava folyóktól átvágatik, mellyeken hidak léteznek. Hid van összesen 24 t. i. 11 kő és 13 fa.

V. Mindenütt sík, sött néhol lapos is, 1 lóra 5 mázsa teher rakatik.

VI. Nincs adat.

VII. Vám nem fizetetik.

VIII. Anyag és erő hiánya miatt, ezen út elkészítését hátráltatja.

LXXIX. Temesvárról Kövéresen át Lugosra vezető ker. út

I. Ezen út Temesvárról a Medvessi és Moschnitzi erdőn, Kövéres Bachovár és Szinérszeg helységeken át Krassó megye határához vezet. Bachovárról egy mellék út Buziásra vezet, melly fordójéről igen híres.

II. Temesvártól N. Kövéresig 12000 Innen Bachovárig 2250 Innen Szinérszegig 6650 Innen Krassó megye határáig 1100 összesen 22000 vagy 5 ½ mérföld.

III. Ezen út a brodi hidig töltésen vezet, és be van kavicsozva, innen természetes állapotú.

IV. Temes folyótól átvágatik, mellyen át egy fahid vezet, a brodi csárdánál, ezen kívül van még 10 fahid.

V. Egész hoszában sík, egy lóra 5 mázsa számíthatatik nyáron, télen a fele.

VI. Jó időben Temesvárról Krassó megye határáig 10 óra alatt elmehetni.

VII. Vám nem szedetik sehol.

VIII. Ezen út elkészítését akadályozza az anyagok hiánya.

IX. Ezen út leginkább a buziási fördőbe menők által használtatik.

LXXXIX. Aradról Lippára s Facsetre vezető kereskedelmi út

Temes

I. Uj Aradon a 7 sz. posta útról Engelsbrun, Schöndorf helységeken keresztül Aliosig hol a XXX sz. a mellék posta uttal egyesül, s vele együtt Lippáig vonul. Lippától a megyei térkép szerint vezet, ez ut Hoszuszó és Dorgos helységeken át K(r)assó megye határára.

II. Uj Aradtól Schöndorfig 6520 Innen Alliosig 3580 Innen Lippáig a posta uton 9550 Lippától Krassó megye határáig a megyei térkép szerint 11650 összesen 9550 (öl kiépített) 23310 (öl kiépítetlen) az az 32860 vont öl vagy 8 7/32 mérföld.

III. Uj Aradtól Aliosig természetre van hagyva, innen Lippáig el van készítve.

IV. Semmi nevezetes patak sem vágja keresztül. Hid összesen van 24 ezek közt 13 fa, többi kő.

V. Uj Aradtól Schöndorfig sikon, innen Lippáig néhány domb s völgyön vezet. Egy lóra 4 mázsa teher számítatik.

VI. Terhes szekérrel 9 óra alatt megjárható.

VII. Vám sehol sem szedetik.

VIII. IX. Nincs adat.

Krassó

I. A szóban levő ut e megyébe áttérve Bata, Birkis helységeken át Facsetra vonul, hol a VI. sz. főposta uttal egyesül.

II. Temesmegye határától Birkisig 13898 Innen Facsetig 7667 összesen 21565 vagy 5 3/8 mérföld. és így az egész ut hossza 54425 vont öl vagy 13 3/8 mérföld közel. .

III. Egy mérföldnyire Facsetől meg van építve, innen pedig évenként tovább folytatatik az építés. Hegyek közt agyagos, sikon pedig homokos termőföldön vezet.

IV. E vonalon összesen 14 fahid van, mellyek közül a Bega csatormán levő 35 öl hosszúságu járom hid, többi 5-9 öl hoszu.

V. Temes megye szélétől Batáig hegyeken s erdők közt vonul, azután Birkisig sikon, végre innét Facsetig ismét dombháton.

VI. Terhes szekérrel nyáron egy télen 2 nap szükséges ezen út megjárhatására.

VII. Vám sehol sem fizetetik.

VIII. Az építési anyagok távolléte akadályozza az út elkészülését.

IX. Az erdélyi fuvarosok nagy számmal járnak ezen uton felső Magyarhonba.

Mindazokat, kiknek volt türelmük képzeletben végigbóklászni a százötven évvel ezelőtti bánági utakon, azt hiszem, nem kell külön meggyőzőm Tenczer Károly útkimutatásának fontosságáról, külön értékéről. Számos úttörténeti, történelmi tévhitet oszlat el. Köszönettel tartozom dr. Tóth Ernőnek hogy felhívta figyelmemet e fontos kéziratra.

Jelen írásomban csak a bánági úthálózat ismertetésére tértem ki. Érdekes, érdemes, hasznos lenne az Erdély és Partium területén áthaladó utak leírását is közkinccsé tenni (terjedelme miatt) egy külön kiadványban, az EMT kiadásában. A kézirat átírását, az előszót, számítógépes szövegszerkesztést vállalom. Akad-e lelkes vállalkozó, aki a nyomdai költségeket fedezni tudná és akarná?

1 bécsi öl = 1,89648 méter.

1 osztrák mérföld = 4.000 bécsi öl = 7,585 km.